

Werk aan de Belgische arbeidsmarkt

OESO-topman

legt vinger op de wonde

© VBO

Jens Høj (hoofd OESO-afdeling België-Nederland)

De OESO, denktank van de westerse industrielanden, trok behoorlijk van leer in haar tweejaarlijks evaluatierapport van ons land. Als hoofd van de afdeling België-Nederland legt Jens Høj de vinger op enkele opvallende scheeftrekkingen binnen de Belgische arbeidsmarkt: “Vervroegde uittreding groeide uit tot een nationale sport. Jongeren raken moeilijk aan de slag door het rigide model ‘eerst studeren, dan werken’ gekoppeld aan de hoge minimumlonen. De Belgische loonvorming op haar beurt ondermijnt de concurrentiepositie van de industrie en lijkt veel op Chinese foltering van de economie.” Pijnpunten als stof tot discussie op het VBO-Forum ‘50+ Experience is our capital’, nu 21 september.

TEKST JOHAN VAN PRAET

“Er bestaat niet zoiets als een gratis maaltijd. Iedere Belg betaalt mee voor de vervroegde pensioenen”

Vorig jaar zag Høj een televisiereportage over een Belgisch gezin dat al voor de derde generatie op rij overleefde op een werkloosheidsuitkering. “Niemand die lijkt te steigeren of op straat komt. Zelfs de journalist bleef er heel gelaten bij. Ik kan me moeilijk voorstellen dat iemand in België in zo’n situatie wil verzeilen, toch?” De Deen kan er niet bij met zijn verstand.

Integratie is het sleutelwoord in de hervorming van de Belgische arbeidsmarkt. Op dat vlak laat ons land alleen Italië en Spanje achter zich op de kaart van West-Europa. “Jonge mensen, immigranten, vrouwen en oudere werknemers participeren minder in de Belgische arbeidsmarkt in vergelijking met de meeste andere OESO-landen. Jongeren vinden moeilijk een job, onder meer door het strikte Belgische systeem van ‘eerst studeren, dan werken’, waardoor veel van hen relatief laat op de arbeidsmarkt verschijnen en nauwelijks over de vereiste basisvaardigheden beschikken. De hoge minimumlonen temperen bovendien de vraag naar laaggeschoolde werknemers. Voor jongeren onder de 21 jaar bestaan dan wel overgangsmaatregelen, maar veel sectoren schaften die af. Dat betekent dat jongeren vanaf de eerste werkdag 100% productief moeten zijn wegens te duur. Migrantenjongeren hebben het nog moeilijker, onder meer door de taalachterstand.”

Alle Belgen betalen de rekening

Volgens Høj is de Belgische achterstand vooral te wijten aan de complexe organisatie van de arbeidsmarkt gekoppeld aan een aantal onlogische beleidsbeslissingen uit het verleden. “Naar aanleiding van de oliecrisis in de jaren 70 lanceerden de politici, ook in veel andere landen, allerlei programma’s die de werkloosheidscijfers drukten door oudere werknemers aan te moedigen vervroegd uit te stappen zodat er meer ruimte kwam voor jongeren. Dat was zelfbedrog, want je kunt geen oudere, ervaren werknemer met een vingerknip door een jongere zonder ervaring vervangen. Na al die jaren is vervroegde uittreding, waaronder vervroegd pensioen, uitgegroeid tot een nationale sport en hoort België met 59 jaar tot de laagste effectieve pensioenleeftijden binnen de OESO. Dat betekent dat, in combinatie met de langere levensverwachting, de generatie die nu met pensioen gaat, het langst niet-beroepsactief

zal zijn in de Belgische geschiedenis. Het lijkt me dan ook meer dan logisch dat de wettelijke pensioenleeftijd wordt opgetrokken om te anticiperen op een nog langer leven in de toekomst.”

De Belgen moeten aanvaarden dat ze niet uit de arbeidsmarkt mogen stappen op 50. De Opel-crisis was een schoolvoorbeeld van hoe het niet moest. Høj: “Volvo (Gent), Audi (Brussel) en Ford (Genk) zoeken gekwalificeerde medewerkers om aan de vraag te kunnen voldoen. Tegelijk werden al die jonge vijftigers van Opel naar huis gestuurd en zijn er nauwelijks incentives om ze te overtuigen naar de andere merken over te stappen. Waarom zouden ze? Met alle toemaatjes krijgen ze een ‘pensioen’ zo hoog als hun salaris. Maar iemand zal die rekening betalen en die iemand dat zijn alle Belgen. Er bestaat niet zoiets als een gratis maaltijd.”

Het argument dat zware fysieke arbeid vervroegde uitstreding verantwoordt, dateert nog uit het verleden toen er nog veel arbeidsintensieve industrie bestond. “Vandaag de dag nemen machines veel zwaar werk over”, generaliseert Høj. “Maar de sectoriële vrijstellingen zoals vroeger pensioen voor arbeiders in de staal- en bouwsector bleven bestaan. Bovendien genieten binnen dezelfde cao ook onthaalbedienden of administratieve medewerkers van de regeling. Alle mensen beschikken over werkcapaciteit. Lukt het niet (langer) om zware arbeid te verrichten, dan kunnen ze meestal elders wel nuttig aan de slag. Sectoriële arbeidsorganisatie moet plaatsmaken voor meer individueel assessment. Aan de overheid om werken economisch interessanter te maken en bijvoorbeeld de pensioenen even hoog te belasten als soortgelijke inkomsten of extraatjes uit andere bronnen. Is het niet sociaal verantwoord dat iemand belastingen betaalt op wat hij verdient en niet op basis van zijn leeftijdstatus? Even gek zou zijn om alleen mannen belastingvoordelen toe te kennen en vrouwen niet.”

Loon naar werk

Behalve het vervroegd pensioen, stelt de OESO ook voor om de alternatieve uitstapregelingen af te schaffen in de strijd tegen de vergrijzing. “Oudere werklozen zouden net als jongeren verplicht moe-

© SHS Foundation

Peter Hartz: “Van de 3 miljoen werklozen in Duitsland zitten er 2 miljoen langdurig zonder werk. Dat moet anders”

PETER HARTZ MAAKTE KOMAF MET DE DUITSE WERKLOOSHEIDSVAl

Op vraag van de toenmalige Duitse bondskanselier Gerhard Schröder, kwam begin 2002 voor het eerst de commissie ‘Moderne diensten op de arbeidsmarkt’ samen onder leiding van Peter Hartz, toen nog personeelsdirecteur bij Volkswagen. De voorstellen vormden de kern van ‘Agenda 2010’ waarmee Duitsland zijn arbeidsmarkt resoluut hervormde en komaf maakte met de werkloosheidsval. Niettegenstaande de dalende werkloosheid is de man wiens naam zelfs een werkwoord werd (hartzen betekent zoveel als ‘niksen en er toch geld voor krijgen’) niet onverdeeld gelukkig. Zijn visie op het doel en de resultaten van de zgn. Hartz-wetten hoort u op het VBO-Forum ‘50+ Experience is our capital’.

Welke opdracht vertrouwde toenmalig bondskanselier Gerhard Schröder u toe in 2002?

“De opdracht van de Bondsregering voor de commissie luidde als volgt: stel een concept voor waarmee het federaal arbeidsbureau kan worden omgevormd tot een moderne dienstverlenende instantie voor de arbeidsmarkt, met een nieuwe structuur en nieuwe uitvoeringsmodaliteiten. De vraag kwam voort uit wantoestanden bij het federaal arbeidsbureau en de onheilspellende stijging van het aantal werklozen, dat op het hoogtepunt meer dan 5 miljoen mensen bedroeg.”

Waarom vroeg hij u?

“Gerhard Schröder kende mij uit zijn tijd in de raad van Volkswagen en de innovatieve pogingen van de vestiging in Nedersaksen om de problemen op de arbeidsmarkt op te lossen. Een van de succesvolste projecten was daarbij de halvering van de werkloosheid in Wolfsburg als geschenk voor de zestigste verjaardag van de stad Wolfsburg.”

Wat zijn de belangrijkste maatregelen die Duitsland nam in de hervorming van de arbeidsmarkt?

“In totaal werkte de commissie 13 modules met voorstellen uit, die als onderdelen van een raderwerk naadloos in elkaar passen (*). Later kwam daar nog de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd tot 67 jaar bij om rekening te houden met de demografische ontwikkeling.”

We zijn tien jaar later. Bent u tevreden met de resultaten van de hervorming?

“Veel van de voorstellen werden in praktijk gebracht en in wetten omgezet. Op dit moment zijn er minder dan 3 miljoen werklozen. Uiteraard komt dat vooral door de ontwikkeling van de conjunctuur, maar op de langere termijn is het ook het gevolg van enkele hervormingen. Toch zijn van de 3 miljoen werklozen nog altijd 2 miljoen langdurig werkloos. Naar mijn mening zijn de langdurig werklozen bij de hervormingen in de kou blijven staan. In mijn uiteenzetting ga ik dieper in op welke manier dit probleem kan opgelost worden. Bovendien wil ik het ook hebben over de trends waarmee we rekening moeten houden met het oog op de ontwikkeling van de maatschappij.”

(*): Alle details leest u in de 352 bladzijden van het verslag van de Commissie ‘Moderne Dienstleistungen am Arbeitsmarkt’.

Downloaden kan op www.shsfoundation.de/fileadmin/newsletter/BerichtHartzKommission_komp.pdf

“Als taal echt een issue zou zijn, dan werkte er geen enkele Pool in België”

Door andere vaardigheden uit te spelen of levenslang te leren kun je je productiviteit op peil houden.

- ten worden om werk te zoeken, zonder vrijstellingen. Het is een misvatting dat de productiviteit per se daalt met ouder worden, ze verschuift! Veel sectoren meten productiviteit bv. in functie van ervaringsuitwisseling, netwerkingcapaciteit,... Door andere vaardigheden uit te spelen of levenslang te leren – openstaan voor nieuwe dingen is meestal belangrijker dan beroepsgebonden kennis verwerven –, kun je je productiviteit op peil houden. Lukt dat niet en willen ze niet werkloos worden, dan moet de verloning aangepast worden aan de nieuwe omstandigheden.”

Daarmee raakt Høj een uitermate gevoelig punt: de loonvorming. “In het huidige systeem ondergaan de Belgische werkgevers en werknemers de Chinese waterfoltering – nvdv. druppel per druppel valt op het hoofd, tot het slachtoffer krankzinnig wordt. Sinds medio de jaren 90 wordt de loongroei effectief gekoppeld aan de productiviteitsontwikkeling in Frankrijk, Nederland en Duitsland en niet aan de interne productiviteitsgroei. Geen vuiltje aan de lucht zolang je productiviteit sneller groeit dan bij de burens, andersom verlies je aan concurrentiekracht. Bovendien veroorzaakt de automatische loonindexering in België sterke loonstijgingen in periodes van inflatiepieken. In crisismomenten van bv. een olieshock incasseren andere landen de mokerslag: ‘bad luck happens’. Hier kruipen de loonkosten percentje per percentje omhoog en erodeert de externe competitiviteit. Zo stegen in België de arbeidskosten sinds 1995 met bijna 10% meer dan in de buurlanden. Met als gevolg dat er waarschijnlijk 100 tot 150.000 minder jobs konden worden gecreëerd. Iedereen weet het, niemand durft het: de sociale partners moeten de automatische loonindexering afschaffen!”

Gebrek aan focus

Als Deen kan Høj zich niet van de indruk ontdoen dat de Belgische politici zo bevangen zijn door het communautaire steekspel dat niemand nog de energie heeft om daar bovenuit te stijgen. Gevolg: er rest nog weinig politieke kracht om de structurele hervorming van het sociaaleconomisch beleid aan te pakken. Høj komt zelf uit een klein taalgebied en begrijpt dus maar al te goed het belang van taal en cultuur voor de bevolking. “Maar in de arbeidsmarkt speelt taal een minder gevoelige rol. Mocht het wel zo’n issue zijn, dan werkte er geen enkele Pool in België. Het maatschappelijk debat mist diepgang. Ik zie geen langetermijnstappenplan om van a naar z te gaan. De ongelimiteerde werkloosheidsuitkering is daar een exponent van. Iedereen weet dat zo’n systeem weinig zin heeft en dat het zelfs bijdraagt tot langdurige werkloosheid en dus moet veranderen. Maar niemand steekt zijn nek uit en duwt hervormingen door.” ◀

Het volledige OESO-rapport kunt u lezen en downloaden op www.oecd.org, ga naar landen/België

VOLGENDE MAAND: BEDRIJVEN GETUIGEN

Hoe buigen ondernemers de cultuur van vervroegde uittrading om in een cultuur van langer werken? Bedrijven getuigen volgende maand in Forward.

Wees erbij op 21 september: VBO Forum Experience is our capital
Meer info: www.experienceisourcapital.be

In debat

forward
fwd

Vergrijzingskosten neerwaarts bijgesteld

DE FEITEN Het rapport 2011 van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) stelt dat de budgettaire kosten van de vergrijzing licht zullen dalen voor de periode 2010-2060. Het raamt de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg door de vergrijzing op 5,6% van het bruto binnenlands product, dit is 0,5% lager dan de geraamde kosten uit het vorige verslag voor dezelfde periode. Bij deze kosten zijn het niet de onderdelen pensioenen en gezondheidszorg die verantwoordelijk zijn voor deze daling, maar wel wat de SCvV 'andere sociale uitgaven' noemt, in het bijzonder de kinderbijslagen en de uitkeringen voor werklozen, arbeidsongeschikten en bruggepensioneerden. Deze zouden met 1,7% afnemen.

DE ARGUMENTEN Als belangrijkste reden voor deze cijfers haalt de SCvV de nieuwe bevolkingsvooruitzichten voor de periode 2010-2060 aan. Een hogere vruchtbaarheid en een sterke stijging van de internationale immigratie zorgen op lange termijn voor een toename van de bevolking die vooral geconcentreerd is in de jonge en actieve leeftijdsklassen. Dit zorgt ervoor dat de afhankelijkheidsratio (dat is de verhouding tussen de bevolking van 65 jaar en ouder en de bevolking tussen 15 en 64 jaar) minder snel stijgt dan bij het vorige verslag van de Commissie. Dit nieuwe demografische kader leidt niet tot een merkbare verandering in het aantal gepensioneerd, maar wel tot een krachtigere economische groei, waardoor het gewicht van de sociale uitkeringen in de begroting vermindert. ◀

“Ultieme kreet om politici te doen luisteren?”

© Daniel Rys

Gert Peersman, hoogleraar Economie aan de UGent

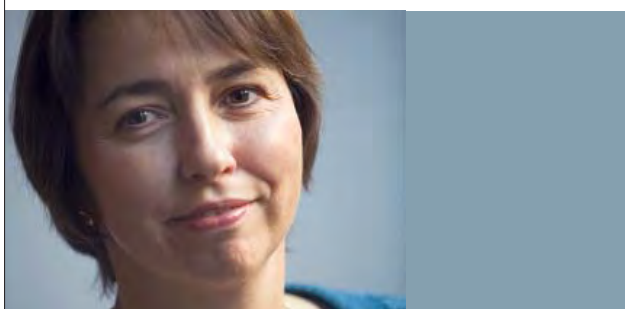
De commissieleden maken steeds dezelfde inschattingfout wanneer ze een raming maken van de vergrijzingskosten in de komende 50 jaar, uitgedrukt in procent van het bbp. In dat laatste zit het addertje. Wat de pensioenen en andere uitkeringen ons zullen kosten, is tamelijk makkelijk te berekenen, maar naargelang ons bbp groter of kleiner wordt, moeten we minder of meer besparen. Dat de Commissie rekening houdt met een ietwat hoger geboortecijfer, tot daar aan toe, maar ze gaat uit van een wel erg optimistisch scenario, als je weet dat ze de productiviteit gemiddeld méér ziet stijgen dan de afgelopen 20 jaar het geval was, gecombineerd met een werkloosheidscijfer dat lager is dan ooit. Straf, want door die laatste werklozen aan een baan te helpen, haal je de productiviteit omlaag én gaat er extra geld naar arbeidsmarktinterventies.

In onze oefening met realistische economische parameters komen we aan vergrijzingskosten dubbel zo hoog als de Commissie voorspelt. Alarmerend, want om dat te betalen, zouden we nu méér moeten besparen dan de Federale Overheid vandaag kan uitgeven. Onmogelijk. Heil moet dus komen van structurele maatregelen.

Maar ook hier ontstond een cirkelredenering: de Commissie houdt in haar voorspellingen al rekening met een stijgende pensioenleeftijd, terwijl politici de kosten die ons boven het hoofd hangen graag minimaliseren door te zeggen dat het optrekken van de pensioenleeftijd alles betaalbaar zal houden. Enfin, de Commissie beargumenteert haar keuze voor die zeer optimistische kijk als volgt: “Dan kan de politiek alvast niet zeggen dat wij te zwartgallig zijn en de resultaten naast zich leggen”. Zo gezien is het een ultieme kreet om de politici te doen luisteren naar de boodschap: de vergrijzing is volgens de huidige regels totaal onbetaalbaar. Ik heb voor mezelf alvast uitgemaakt dat ik beter zelf voor mijn pensioen spaar. ◀

“Dit cijfer is een aanwijzing. De werkelijkheid overstijgt ruim de verbeelding”

© Daniel Rys

Bernadette Adnet, eerste adviseur bij het Sociaal departement van het VBO

“Van Schuman de Wetstraat omhoog fietsen”

© Guy Puttemans

Gilbert De Swert, auteur van het boek 'Het pensioen-spook' (verschijnt eind september bij EPO)

De kosten die werden berekend zijn een interessante indicator. We mogen deze echter niet beschouwen als een vaststaand cijfer omdat er teveel hypothesen bij betrokken zijn. De Studiecommissie voor de Vergrijzing blijft voor haar hypothesen sterk optimistisch. Zo veronderstelt ze dat de toename van de actieve bevolking automatisch gepaard gaat met meer banen en een op lange termijn structureel ongewijzigde werkloosheidsgraad (8%).

Het referentiescenario van de SCvV steunt daarnaast op een jaarlijkse groei van de arbeidsproductiviteit van 1,5%. Al heeft de SCvV de groei van de arbeidsproductiviteit door de economische crisis al verlaagd met 0,25 punt, waardoor de berekeningen iets dichterbij de realiteit liggen. Dit neemt echter niet weg dat deze berekeningen geen rekening houden met economische schokken zoals die van begin augustus. Het laatste rapport steunt bijvoorbeeld op de economische vooruitzichten van mei 2011 die uitgaan van een groei van het bbp met 2% voor de volgende vijf jaar, terwijl deze vooruitzichten door de actualiteit al enigszins achterhaald lijken.

Deze berekeningen zijn een minimum, we mogen niet uit het oog verliezen dat de budgettaire kosten van de vergrijzing aanzienlijk blijven. We kunnen ons redelijkerwijze zelfs inbeelden dat deze kosten in werkelijkheid uiteindelijk twee keer hoger zullen liggen. De SCvV vergeleek immers haar eerste rapport – van 10 jaar geleden – en het net verschenen rapport. De evolutie van de sociale uitgaven tussen 2010 en 2030 is in de beide rapporten vergelijkbaar (+3,5% in 2011). De kosten tussen 2000 en 2010 verschillen wel fundamenteel. In het eerste rapport verwachtte de SCvV tegen 2010 een verlaging van de uitgaven met 0,7% van het bbp – in werkelijkheid zijn ze echter gestegen met 3,7% van het bbp. Dit houdt in dat de kosten van de vergrijzing tussen 2000 en 2030 dus verdubbelden ($3,5 + 3,7 = 7,2\%$ van het bbp). We mogen het cijfer van de budgettaire kosten van de vergrijzing dus zeker niet zien als een vaststaand gegeven en het mag vooral geen voorwendsel zijn voor het uitstellen van beslissingen. ◀

Al 10 jaar wrijf je je in juli de ogen uit. Wonderlijk, zo'n vergrijzingsverslag. Een cyberkind uit de paring van menselijk vernuft en technologisch vermogen.

Wonderlijkst: de grijze rekening valt wel mee. Dit jaar nog meer. Niet eens 0,2% bbp gemiddeld extra elk jaar in de volgende 20 jaar, nog minder daarna! Kan het Planbureau wel ver rekenen?

Bevolkingsevolutie? De laatste evoluties zijn doorgerekend. Het aantal jongeren wordt niet minder. De potentiële beroepsbevolking neemt zelfs fluks toe (+285.000 tegen 2030, nog eens +450.000 tegen 2060). Werkgevers, verheugt u! Ouderen blijven wel langer leven. Maar de gemiddelde Belg krijgt minder grijze haren.

Werkgelegenheid? Het aantal werkenden neemt gestaag toe. Ook al omdat de beroepsbevolking toeneemt. Daardoor zou weer wel de werkloosheid minder dalen.

Groei en productiviteit? 1,5% gemiddeld per jaar. Kun je dagen en nachten over discussiëren, maar is redelijk. Gemiddelde is 2 jaar geleden al bijgesteld. Arbeidsproductiviteit zal waarschijnlijk minder (blijven) stijgen dan de werkgelegenheid. Maar de verwachte stijging beantwoordt aan de langetermijntendens sinds de industriële revolutie (de naoorlogse 'gouden jaren' waren atypisch).

Sociaal beleid? De wettelijke welvaartsaanpassingen zijn keurig verrekenend. De toekomstige zorguitgaven lijken wel onderschat: +1,4% bbp in 2030, +3% in 2060! Zou aardig zijn als we met zo'n stijging ook nog langer blijven leven. Zou kunnen, want vergrijzing zorgt voor nog geen vijfde van de stijging.

Slotsom: weinig af te dingen op de Vergrijzingscommissie. Vergrijzing doet de sociale uitgaven zeker, maar langzaam stijgen. Vergrijzing, het is niet ineens een sociale Muur van Geraardsbergen oprijden. Nee, het is elk jaar Scherpenheuvel binnenrijden, of van Schuman de Wetstraat omhoog fietsen. Zachte glooiing. ◀